

Ewa Szafraniec-Siluta

Zakład Finansów Instytut Ekonomii i Zarządzania
Politechnika Koszalińska

Ocena finansowania inwestycji rolniczych leasingiem

Wstęp

Podjętym przez rolników wysiłek inwestycyjny oraz odpowiednia struktura inwestycji, mogą stać się szansą na sprostanie konkurencyjności gospodarstw rolniczych w Polsce z pozostałymi gospodarstwami Unii Europejskiej, a także na odwrócenie panującej opinii o zapóźnionym technologicznie, nadmiernie rozdrobnionym i przeludnionym [Mikołajczyk 2007, s. 316] sektorze rolnym w Polsce. Dzięki realizowanym inwestycjom rolnicy mogą zapewnić gospodarstwu trwałość i sprawność ekonomiczną – przez doskonalenie jakości i wydajności produkcji, wprowadzanie nowych technologii i modernizację środków trwałych. D. Kusz [2007, s. 362] wyróżnia trzy grupy czynników, decydujących o procesach inwestycyjnych w rolnictwie. Jako pierwszą z nich podaje zjawiska o charakterze społeczno-ekonomicznym (polityka rolna, preferencje konsumentów, wymagania dotyczące ochrony środowiska naturalnego czy zachowania dobrostanu zwierząt). Drugą grupę czynników stanowią koszty pozyskania kapitału oraz ceny nakładów inwestycyjnych związanych z inflacją. Do trzeciej natomiast należą zjawiska gospodarcze o charakterze operacyjnym (ryzyko sprzedaży, koszty środków produkcji, działania konkurencji, wrażliwość realizowanego przedsięwzięcia na cykle koniunkturalne). Z przeprowadzonych przez wielu autorów badań [Czerwińska-Kayzer 2002, Kusz 2009, Mądra 2009, Mikołajczyk 2007 i in.] wynika, iż największa część inwestycji w rolnictwie wiąże się z zakupem nowych maszyn i urządzeń oraz ciągników.

Gospodarstwa rolnicze, które mogą być traktowane jako mikroprzedsiębiorstwa [Mądra 2010, s. 436] mają małą zdolność kreacji kapitału własnego [Szymańska 2009, s. 41]. Proces inwestycyjny często jest wydłużony o czas gromadzenia nadwyżki finansowej, niezbędnej do zakupu nowych środków. Konieczny zatem staje się dopływ dodatkowych środków finansowych z zewnątrz.

Wybór źródeł finansowania inwestycji wśród gospodarstw rolniczych zależy od wielu czynników. Do głównych z nich należą: wielkość danego gospodarstwa, jego siła ekonomiczna, zdolność kredytowa, a także region Polski, w któ-

rym prowadzi ono działalność. Najczęstszą formą kapitału obcego wykorzystywanego w rolnictwie jest kredyt bankowy i towarowy, jednakże coraz częściej rolnicy korzystają z innych form kapitału obcego, m.in. leasingu [Jakubczak 2009, s. 144], pozwalającego na sfinansowanie inwestycji związanej z nabyciem nowych maszyn i urządzeń rolniczych.

Leasing jako źródło finansowania obcego przedsiębiorstwa przez A. Skowronek-Mielczarek [2007, s. 80] uznawany jest za sposób przyspieszenia rozwoju każdego przedsiębiorstwa. Możliwość korzystania zarówno z ruchomości, jak nieruchomości nie wymaga angażowania znacznego kapitału, a osiąganie korzyści z ich używania jest często istotniejsze niż sam fakt ich posiadania.

A. Rosa [2009, s. 174] do podstawowych zalet leasingu zalicza m.in.: możliwość alokacji środków pierwotnie przeznaczonych na modernizację czy wymianę sprzętu na inne cele; dostęp do nowych technologii, bez konieczności ponoszenia kosztów ich zakupu; szansę spłat rat leasingowych ze środków uzyskanych z eksploatowanego już środka, a także określone korzyści podatkowe.

Cel i metody badań

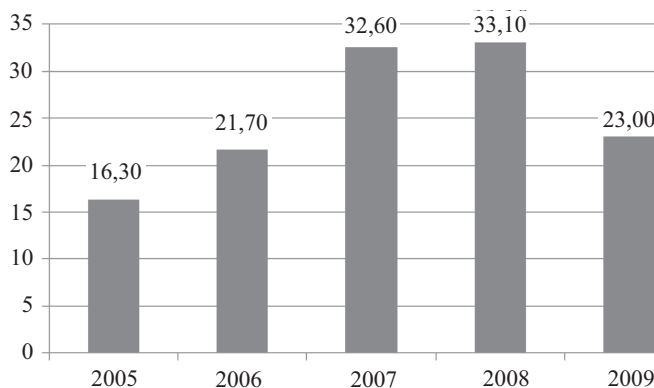
Celem niniejszego artykułu jest ocena finansowania inwestycji gospodarstw rolniczych w Polsce leasingiem. Analiza i ocena zmian wartości wszystkich środków oddanych w leasing oraz wartości leasingowanych maszyn rolniczych obejmuje lata 2005–2009. Okres nasilenia kryzysu gospodarczego (lata 2008 – I kwartał 2010) uzupełniono o wskazanie dynamiki zmian wartości przedmiotów leasingu w okresach kwartalnych. Wskaźnik ten obliczono odnosząc badane wartości do danych z analogicznego kwartału okresu poprzedniego.

Badania poprzedzone kwerendą literatury przeprowadzono na podstawie danych statystycznych Polskiego Związku Leasingu, zrzeszającego 35 firm leasingowych.

Wyniki badań

Rozwojowi gospodarczemu w Polsce towarzyszył wzrost zainteresowania przedsiębiorstw usługami leasingu. Sytuacja zmieniła się w trakcie globalnego kryzysu gospodarczego (rys. 1).

W 2005 roku wartość środków oddanych w leasing wyniosła ponad 16 mld PLN. W kolejnym roku wzrosła o 18% w stosunku do roku poprzedniego. Najwyższy wzrost wartości w badanym okresie zanotowano w 2007 roku, kiedy to środki pozyskane w ramach leasingu przez przedsiębiorstwa osiągnęły wartość

Rysunek 1

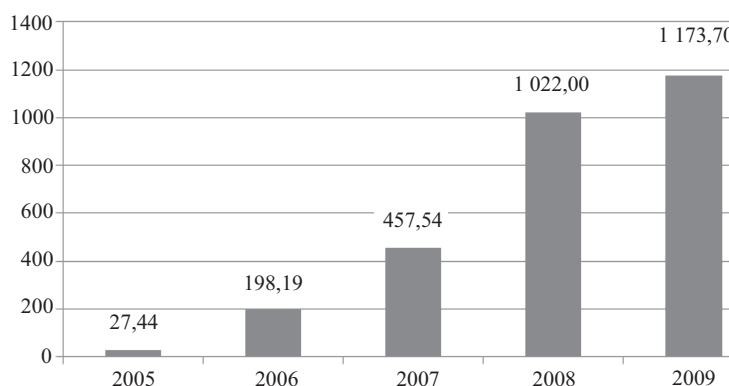
Wartość środków oddanych w leasing w Polsce w latach 2005–2009 [mld PLN]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Leasingu.

prawie 33 mld PLN. Dynamika wzrostu w 2008 roku (1,5%) odzwierciedlała zbliżające się skutki spowolnienia gospodarczego w Polsce. Rok 2009 przyniósł 30-procentowy spadek wartości środków oddanych w leasing.

Inaczej sytuacja kształtowała się w przypadku leasingu maszyn rolniczych (rys. 2). W 2005 roku, czyli w pierwszym roku członkostwa Polski w Unii Europejskiej, rolnicy w niewielkim stopniu wykorzystywali leasing do modernizacji swych gospodarstw. Wartość maszyn rolniczych oddanych w leasing wyniosła zaledwie 27,44 mln PLN.

W 2006 roku wartość ta wzrosła o 622,27% osiągając poziom 198,19 mln PLN. W 2008 i w 2009 roku firmy leasingowe sfinansowały maszyny rolnicze o wartości przekraczającej 1 mld PLN. W całym badanym okresie, także

Rysunek 2

Wartość maszyn rolniczych oddanych w leasing w Polsce w latach 2005–2009 [mln PLN]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Leasingu.

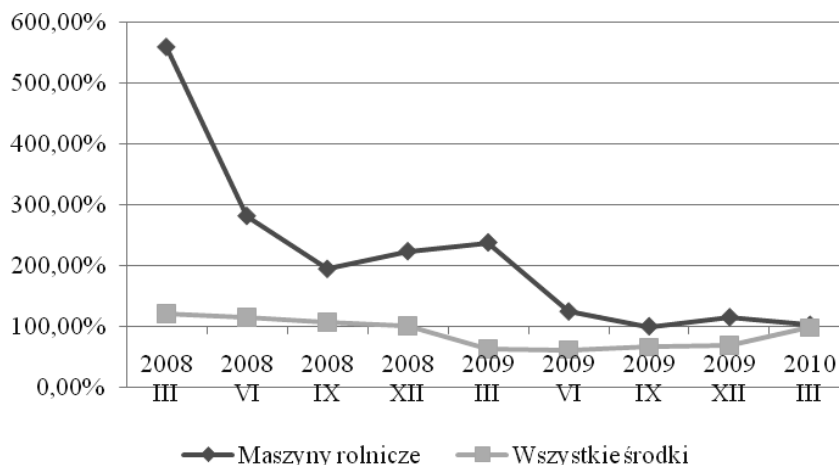
w okresie spowolnienia gospodarczego, wartość maszyn rolniczych oddanych w leasing wzrastała, w przeciwieństwie do wartości wszystkich środków oddanych w leasing.

Różnice w dynamice zmian wartości całego rynku leasingu oraz jego części, którą stanowi leasing w rolnictwie, przedstawiono w ujęciu kwartalnym na rysunku 3.

W okresie spowolnienia gospodarczego wartość środków oddanych w leasing malała. Jednej z przyczyn zmian, zachodzących w okresie 2008 – I kwartał 2010, można doszukiwać się w braku dostosowania ofert firm leasingowych do potrzeb przedsiębiorstw. Pierwszy kwartał 2008 roku przyniósł 20-procentowy wzrost wartości ruchomości i nieruchomości oddanych w leasing w stosunku do I kwartału 2007 roku. Podobnie sytuacja wyglądała w II kwartale tego roku (wzrost o 15%). Druga połowa 2008 roku charakteryzowała się zahamowaniem tempa rozwoju rynku usług leasingowych.

Chociaż wartość środków oddanych klientom w porównaniu do 2007 roku rosła, to tempo zmian było znacznie niższe. W I kwartale 2009 roku wartość środków zmniejszyła się blisko o 40% w stosunku do I kwartału 2008 roku. Podobna sytuacja wystąpiła w pozostałych kwartałach 2009 roku.

Spadek dynamiki wzrostu wartości przedmiotów leasingu wynikał z jednej strony z ograniczania inwestycji przez przedsiębiorstwa, z drugiej zaś z postawy finansujących. Firmy te zaostryły procedury kredytowe. Ponadto, wzrost oprocentowania leasingu, marże, dodatkowe zabezpieczenia oraz konieczność posia-

Rysunek 3

Dynamika zmian wartości maszyn rolniczych oraz wszystkich środków oddanych w leasing w Polsce w latach 2008–2010

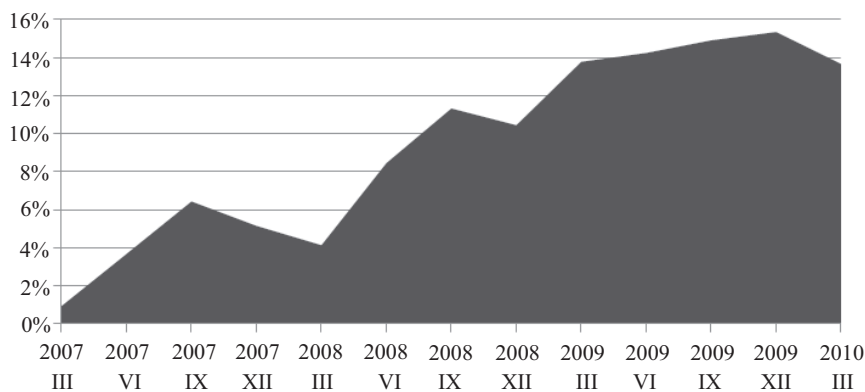
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Leasingu.

dania wyższego wkładu własnego [Ostrowska 2010] oznaczały wyższe ceny dla korzystających z leasingu [Ostrowska 2009].

Wynikiem tego było zmniejszenie udziału leasingu w finansowaniu inwestycji przedsiębiorstw. Według Związku Polskiego Leasingu [Wyniki... 2010, s. 1], w 2007 roku 33,6% inwestycji w ruchomości zostało sfinansowane leasingiem, w 2008 roku udział ten zmniejszył się do 31,3%. Jeszcze większy spadek odnotowano w 2009 roku, kiedy to tylko 22,8% inwestycji w ruchomości sfinansowano za pomocą leasingu. Zaskakujące zatem okazują się wyniki leasingu w rolnictwie. W przeciwieństwie do ogółu korzystających z leasingu, rolnicy nie ograniczyli korzystania z tej formy finansowania inwestycji. W pierwszym kwartale 2008 roku wartość maszyn rolniczych oddanych w leasing w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego wzrosła o 459,48%, przy 20-procentowym wzroście wszystkich środków oddanych w leasing. Wartość ta rosła w całym badanym okresie z wyjątkiem trzeciego kwartału 2009 roku, kiedy to zmniejszyła się o 0,04% w stosunku do III kwartału 2008 roku. Po pierwszym półroczu 2009 roku, kiedy rynek leasingu zmniejszył się aż o 38,32%, leasing w rolnictwie wzrósł o 24,40%.

Wzrost wartości leasingowanych maszyn rolniczych przyczynił się do wzrostu ich udziału w segmencie maszyn i urządzeń (rys. 4). W pierwszym kwartale badanego okresu maszyny rolnicze stanowiły zaledwie 0,96% wartości wszystkich maszyn i urządzeń oddanych w leasing. W pierwszym kwartale 2008 roku wartość ta wzrosła już do poziomu 2,15%, w 2009 roku wyniosła 13,78%, a w 2010 roku – 13,67%. Maszyny rolnicze najwyższy udział w wartości całego segmentu leasingu maszyn i urządzeń stanowiły w IV kwartale 2009 roku, kiedy to cały rynek leasingu zanotował 26-procentowy spadek w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego. Według *Raportu Gazety Bankowej* [2009, s. 4], rolnicy leasingują głównie zestawy maszyn lub maszyny o dużej wartości typu kombajny zbożowe i ziemniaczane.

Widoczne na rysunku 4 wyraźne spadki udziału maszyn rolniczych w segmencie maszyn i urządzeń wynikają z faktu istnienia zależności między porami roku a aktywnością inwestycyjną rolników. Pierwsze półrocze jest czasem, kiedy rolnicy przygotowują się do sezonu, dokonują inwestycji, wymieniając przestarzałe maszyny czy urządzenia lub zakupując kolejne, aby usprawnić swoją pracę, czy też zdywersyfikować działalność. Fakt, iż wysokość uzyskiwanych przez rolników przychodów także uzależniona jest od pory roku, uwzględniany jest także przez firmy leasingowe. Oferują one rolnikom możliwość dopasowania terminu spłaty do ich potrzeb. Przykładem może być BZ WBK Finanse & Leasing, oferujący usługi leasingu dla rolnictwa. Finansujący uwzględnia w umowach z rolnikami cykliczność uzyskiwanych przez nich przychodów, oferując możliwość ustalenia harmonogramu spłat w odstępach miesięcznych, kwartalnych lub sezonowych.

Rysunek 4

Udział wartości maszyn rolniczych w maszynach i urządzeniach oddanych w leasing w Polsce w okresie 2007 – I kwartał 2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Leasingu.

Przyczyną braku odzwierciedlenia ogólnej tendencji na rynku leasingu w okresie spowolnienia gospodarczego w rynku usług leasingowych dla rolnictwa można upatrywać w pomocy płynącej z Unii Europejskiej dla tego działu gospodarki. Z badań M. Mądrej [2010, s. 412] wynika, iż w latach 2004–2007 wartość otrzymywanych dotacji nie wpływała na decyzje gospodarstw towarowych dotyczące zaciągania zobowiązań. Jednakże na podstawie różnicy w tendencji zachodzącej na całym rynku leasingu w porównaniu do leasingu maszyn rolniczych oraz po analizie warunków udzielania pomocy rolnikom w ramach m.in. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (PROW 2007–2013) można przypuszczać, iż w trakcie spowolnienia gospodarczego dotacje Unii Europejskiej mogły mieć znaczenie dla wyboru źródła finansowania inwestycji w rolnictwie. Jak podaje D. Kusz [2008, s. 362], potrzeby inwestycyjne polskiego rolnictwa są duże, o czym świadczy malejące techniczne uzbrojenie ziemi i pracy oraz wysoki stopień zużycia środków trwałych. Czynnikiem wpływającym na procesy inwestycyjne w rolnictwie może być pomoc finansowa Unii Europejskiej, płynąca m.in. z PROW 2007–2013.

Celem PROW 2007–2013 w ramach Działania 121 „Modernizacja gospodarstw Rolnych” jest zwiększenie efektywności gospodarstw rolnych przez ich modernizację, mającą na celu m.in. wprowadzenie nowych technologii produkcji, poprawę jakości produkcji rolnej, różnicowanie działalności rolniczej. Rolnicy mają możliwość uzyskania maksymalnej pomocy w wysokości 40%¹ kosztów inwestycji, dotyczącej m.in. pozyskania nowych maszyn rolniczych także za pomocą leasingu [Program... 2007, s. 191].

¹ Maksymalna stawka podstawowa. Szerzej [Program... 2007, s. 196].

PROW 2007–2013 jest kontynuacją działań z Programu Operacyjnego SAPARD oraz Sektorowego Programu Operacyjnego. Jednakże wcześniejsze utrudnienia, m.in. przy składaniu wniosków, wynikające z jednej strony z pracy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, z drugiej natomiast z konieczności zaznajomienia się rolników z warunkami korzystania z unijnej pomocy, sprawiły, iż dopiero teraz realizowany program przyczynił się do wzmożonego rozwoju gospodarstw rolnych. Jego efektem są zatem inwestycje materialne i niematerialne służące modernizacji produkcji rolnej. Korzyści płynące z unijnej pomocy dają możliwość modernizacji gospodarstw, powodującej często obniżenie kosztów produkcyjnych czy też zwiększenie przychodów dzięki zdywersyfikowanej działalności.

Wnioski

Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków ogólnych:

1. W trakcie spowolnienia gospodarczego wartość wszystkich środków oddanych w leasing zmalała. Inaczej kształtowała się sytuacja w sektorze gospodarstw rolniczych. Wartość maszyn rolniczych oddanych w leasing wzrastała w całym badanym okresie.
2. Na decyzje o korzystaniu z leasingu przez gospodarstwa rolne wpływa fakt, iż posiadają one możliwość pokrycia części kosztów inwestycji m.in. z Programu Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 w ramach Działania 121 „Modernizacja gospodarstw rolnych”.
3. Wykorzystanie przez rolników usług leasingu daje szansę skrócenia procesu realizacji inwestycji o czas niezbędny do zgromadzenia nadwyżki finansowej, pozwalającej na sfinansowanie całej inwestycji gotówką.
4. Dzięki odpowiedniej ofercie produktowej firm leasingowych rolnicy mają możliwość spłaty rat leasingowych zgodnie z harmonogramem, dostosowanym do specyfiki działalności ich branży.

Literatura

- JAKUBCZAK A.: *Struktura kapitału a wyniki ekonomiczno-finansowe wielkoobszarowych przedsiębiorstw rolniczych*, Roczniki Naukowe SERiA, Tom XI, Z. 1, 2009.
- CZERWIŃSKA-KAYZER D.: *Inwestycje zrealizowane w gospodarstwach indywidualnych i ich wpływ na przemiany strukturalne*, Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu CCCXLIII, 2002.
- KUSZ D.: *Działalność inwestycyjna gospodarstw rolniczych korzystających z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*. Problemy Rolnictwa Światowego. Tom XVII, 2009.

- KUSZ D.: *Inwestycje rzeczowe w wybranych gospodarstwach rolniczych Podkarpacia*, Roczniki Naukowe SERiA, Tom X, Z. 3, 2008.
- KUSZ D.: *Nakłady inwestycyjne w rolnictwie Polskim w latach 1990-2007*, Roczniki Naukowe SERiA, Tom XI, Z. 2, 2009.
- MĄDRA M.: *Czynniki wpływające na zaangażowanie zewnętrznych źródeł finansowania w strukturze kapitału mikroprzedsiębiorstw rolniczych*, [w:] Sobiech J. (red.), *Kierunki zmian w finansach przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu Nr 142, 2010.
- MĄDRA M.: *Źródła finansowania inwestycji w indywidualnych gospodarstwach rolniczych*, Roczniki Naukowe SERiA, Tom XI, Z. 1., Wydawnictwo „Wieś Jutra”, Warszawa 2009.
- MIKOŁAJCZYK J.: *Inwestycje rolnicze w Polsce w latach 1990–2005*, Roczniki Naukowe SERIA, tom IX, Z. 1, 2007.
- OSTROWSKA K.: *Leasing zwalnia*, Rzeczpospolita, nr 13 (8218) 2009.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, lipiec 2007.
- Raport Gazety Bankowej Leasing*, Gazeta Bankowa z dnia 9 lutego 2009 roku.
- ROSA A.: *Alternatywne instrumenty finansowania*, [w:] A. Bielawska (red.), *Nowoczesne zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
- SKOWRONEK-MIELCZAREK A.: *Małe i średnie przedsiębiorstwa Źródła finansowania*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007.
- SZYMAŃSKA E.: *Struktura kapitału w gospodarstwach trzodowych o różnej wielkości ekonomicznej*, [w:] *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Nr 76 (2009), 2009.
- Wyniki branży leasingowej w 2009 roku* (2010), Związek Polskiego Leasingu, Warszawa.

Evaluation of financing agricultural investments with leasing

Abstract

This article aims to assess the financing of agricultural farms in Poland with leasing in the context of the global financial crisis, encouraging individual companies to use internal sources of funding to a greater extent than from external sources. Analysis and assessment of changes in the value of all leased assets and the value of leased machinery cover the period 2005–2009. The period of the worsening of the economic crisis (2008 – first quarter 2010) was supplemented with an indication of the dynamics of changes in the value of items in lease quarterly. The study preceded by a literature review was conducted on the basis

of statistical data of the Polish Association of Leasing. During the economic slowdown, companies have limited investment financing by leasing. However, the value of agricultural machinery leased was increasing throughout the period considered, which means that leasing is an attractive form of financing investment for farms.

